

Kapetan fregate
Tomislav BOLFEK

POMORSKE OPERACIJE

Prve rasprave o pomorskim operacijama otpočele su u godinama u kojima je ratna mornarica doživljavala buran razvoj. Već tada je ukazivano da bi neke borbene aktivnosti ratne mornarice po svojoj suštini i fizionomiji bile pomorske operacije, odnosno da bi borbena dejstva prevazilazila taktičke okvire. Posle dugogodišnjih rasprava iskristalisalo se shvatanje da i naša mornarica treba da usvoji operacije kao oblik borbenih dejstava na jadranskom pomorskom vojištu. I tako je nedavno, prvi put i zvanično, u normativnim aktima prihvaćeno da i naša mornarica može, pod određenim uslovima, da izvodi operacije na moru. Time bi rasprave o pomorskim operacijama mogle biti završene, da u teoriji ratne veštine nisu ostale nedefinisane.

Ulazeći, preko stranica »Vojnog dela«, u raspravu o pomorskim operacijama ograničiću se samo na njihov opšti razvoj, a kada je u pitanju definisanje naših operacija, izneću neke svoje poglede.

POMORSKE OPERACIJE U ISTORIJI

Radi lakšeg razumevanja teme, evo, u najkraćim crtama, istorijskog osvrta na razvoj pomorske ratne veštine i pomorskih operacija.

Teško je utvrditi kada je prvi put izvedena pomorska operacija, ali je izvesno da je već krajem 19. veka bila prihvaćena od velikih ratnih mornarica. Punu afirmaciju su operacije doživele tek u prvom, a naročito u drugom svetskom ratu.

Velike ratne mornarice u 18. veku, kao što je bila, na primer, britanska, razvijale su strategiju koja je polazila od toga da se uništenje protivnika na moru može postići jedino odsudnom generalnom bitkom. Da bi se protivnik prisilio da prihvati generalnu bitku trebalo je preduzimati blokadu njegovih pomorskih baza, izvršiti pre-

pade na obalu i dejstvovati po pomorskom saobraćaju koji je i tada za pomorske zemlje bio značajan. U 19. veku došlo je do krupnih promena u mornaricama, što je dovelo i do promena u njihovoj strategijskoj upotrebi. Brodovi su dobili parni pogon i postali brži, pokretljiviji i manje zavisni od meteoroloških uslova, ali je strategijska i operativna pokretljivost zavisila od rasporeda pomorskih baza na ratištu. Bilo je dovoljno blokirati pomorske baze protivnika i time bi on bio eliminisan sa ratišta. Početkom 20. veka javljaju se brojni pisci koji uopštavaju dotadašnja iskustva i zalažu se za nova rešenja u borbi na moru. Generalna bitka je još u prvom svetskom ratu bila dominantan oblik dejstava, jer se smatralo da se jedino generalnom bitkom, što je značilo fizičkim uništenjem protivnikove flote, mogu ostvariti ciljevi rata na moru. To je bio period u kojem se odnos snaga cenio prema broju kapitalnih brodova (bojnih brodova i krstaša) na pomorskom ratištu.

Ako bismo hteli da ukratko rezimiramo dotadašnji period pomorske ratne veštine mora se konstatovati da je generalna bitka bila osnovni oblik dejstava flotnih snaga, mada je i tada već bilo pokušaja da se u operaciji primene i drugi oblici dejstava. Ona je trebalo da najbrže i najefikasnije reši ishod rata na moru, ali čim su se pojavile nove vrste brodova (torpiljarke i razarači), avijacija, novo brodsko naoružanje (bolja artiljerija i torpeda) i mine, postalo je očigledno da ovakav oblik dejstava više ne odgovara flotnim snagama i da se jednom operacijom, ma kakvih razmera ona bila, ne rešava ishod rata na moru.

Operacije u prvom svetskom ratu, bez obzira što su angažovale brojne flotne snage u generalnoj bici, odvijale su se na ograničenom prostoru i trajale su relativno kratko vreme. To je i shvatljivo ako se ima u vidu da je osnovno oružje na brodovima tog vremena bio top koji je imao najveći domet do 30 km i torpedo koje je lansirano na daljinama 5—6 km. Protivnici su se tražili na moru i, kako nije bilo tehničkih sredstava osmatranja, borba se vodila na malim udaljenostima. I pored toga često se gubio kontakt u borbi. Ipak, gubici u borbi su bili veliki, što pokazuje da su operacije imale za cilj uništenje protivnikovih snaga. Sa kombinovanim operacijama, u kojima su zajednički dejstvovale pomorske i kopnene snage, bilo je nešto drugačije. Prvi svetski rat poznat je po krupnim kombinovanim operacijama među kojima je bila najveća tzv. dardanelska operacija 1915/16. godine. Interesantno je napomenuti da je već u prvom svetskom ratu izvedena operacija u kojoj su bile angažovane snage sva tri vida oružanih snaga jedne zemlje. To je bila operacija na Baltiku 1917. godine, u kojoj su Nemci nameravali da zauzmu nekoliko otoka

i otvore riški zaliv za izvođenje sopstvenih operacija. Od kopnene vojske, učestvovala je ojačana divizija, a od vazduhoplovstva 10 aviona, što je za ono vreme predstavljalo značajne vazduhoplovne snage. Od pomorskih snaga učestvovao je 1 bojni brod, 10 linijskih brodova, 9 krstarica, 55 torpednih čamaca i 6 podmornica. Ovu operaciju istorija ocenjuje kao prvu u kojoj su bile angažovane snage sva tri vida oružanih snaga, mada je do sadejstva ratne mornarice i kopnene vojske dolazilo već u epohi brodova na vesla i jedra.

Posle prvog svetskog rata, pa sve do današnjih dana, u teoriji pomorske ratne veštine, operacije se tretiraju kao glavni oblik izvođenja operativno-strategijskih dejstava na moru. Pomorske operacije dobijaju i teorijsku razradu. Međutim, vojni teoretičari različito dele pomorske operacije, već prema tome o kojoj se istorijskoj epohi radi i sa kakvih se pozicija istupa. Tako je francuski admiral — teoretičar Kasteks podelio pomorske operacije na sledeće vrste (tipove): napad na pomorske komunikacije i pomorski saobraćaj; odbranu pomorskih komunikacija; ofanzivna dejstva protiv obale i teritorije protivnika; odbrana sopstvene obale i teritorije i kombinovane, prekomorske i krilne operacije. Pred drugi svetski rat javljaju se i sovjetski teoretičari koji su na drugačiji način definisali pomorske operacije i u sistematizaciji pomorske operativne veštine otišli nadalje. Po njima, sovjetska ratna mornarica trebalo je da izvodi: operacije za uništenje grupacija protivnikovih flotnih snaga u početnom periodu rata; operacije za narušavanje (sprečavanje) prevoženja na pomorskim komunikacijama; operacije za odbranu vlastitih pomorskih komunikacija; pomorskodesantne operacije i protivdesantne operacije.

Drugi svetski rat u potpunosti je afirmisao pomorske operacije i može se reći da je karakterističan po velikim pomorskim i naročito pomorskodesantnim operacijama. Poznate su po velikim razmehama operacije na Pacifiku u ratu između SAD i Japana, na Atlantiku i Sredozemnom moru u ratu Saveznika protiv sila osovine Nemačke i Italije, a i na uskim morima, kao što su Baltik i Crno more. Operacije su se izvodile i na Jadranu u toku našeg NOR-a. Od svih dejstava u NOR-u na moru za temu je najinteresantnije, a to je i najpoučniji primer, učešće snaga ratne mornarice NOVJ u završnim operacijama u severnom Jadranu u proleće 1945. godine. Sa partizanskim brodovima i mornaričkom pešadijom oslobođeni su otoci Pag, Rab, Krk, Cres i Lošinj da bi noću 28/29. aprila bio izvršen zaobilazni manevar snagama 9. pd preko Cresa i izvršeno iskrčavanje na Istru. Jedinice ratne mornarice bile su nezamenljive u ovoj operaciji.

Uvođenjem, posle drugog svetskog rata, savremene ratne tehnike u mornaricu, i mornarice malih i srednje razvijenih zemalja postaju sposobne da preduzimaju ofanzivna dejstva širokih razmera. Iako se radi o malim brodovima, njihove vatrene mogućnosti znatno se povećavaju. I male mornarice mogu, u određenim situacijama, svojim udarnim snagama preduzimati operacije. Pomorske operacije su kao oblik dejstva na moru postale aktuelne i za male mornarice. One nisu, kao što je poznato, mimoišle ni našu mornaricu.

OPERACIJE NAŠE RATNE MORNARICE

U velikim mornaricama je odavno prihvaćena operacija kao oblik borbenih dejstava na moru. Ono što je u nas izazvalo dileme bilo je pitanje da li je naša mornarica dostigla takav stepen razvoja da bi realizacija operativnih i strategijskih ciljeva na jadranskom pomorskom vojištu zahtevala primenu operacija. Drugim rečima, da li bi se realizacija ovih ciljeva mogla postići primenom taktičkih udara, pod kojima se podrazumeva učinak taktičkih, međusobno povezanih napada združenih taktičkih sastava, a ne operacijom. Jer, videćemo, operacija zahteva krupnije snage, ona ima posebne principe koji se razlikuju od taktičkih. Operacijom se postižu krupniji taktički, operativni i strategijski ciljevi, ali su i gubici veći, pa se postavljalo pitanje da li je baš operacija onaj oblik borbenih dejstava koji bi odgovarao tim i takvim snagama naše mornarice.

Sama činjenica što su pomorske operacije prihvaćene u našoj ratnoj veštini još ne eliminiše ove dileme i zato smatram da je potrebno, bar u nekoliko rečenica, izneti najvažnije faktore koji su presudno uticali na to da one budu prihvaćene. Osobito iz razloga što još ima shvatanja da operacije mogu izvoditi samo operativne snage, kojih naša mornarica, prema tome shvatanju, nema. Pri tome se kao argument navode rešenja u drugim mornaricama, pa se za primer uzima sovjetska ratna mornarica u kojoj operacije izvode flote, ali ne i brigade, divizioni i drugi delovi flote koji su jači od takvih naših sastava. Nema sumnje da operacije mogu preduzimati one ratne mornarice koje raspolažu snagama za dejstva na otvorenom moru, čije su vatrene mogućnosti velike i koje su sposobne da dejstvuju ofanzivno.

Naša ratna mornarica je, kao i ostali delovi naših oružanih snaga, modernizovala svoje snage. U njenom sastavu nalaze se snage čije su borbene mogućnosti znatno uvećane u odnosu na one koje su ranije bile u sastavu mornarice. Tim snagama, a osobito ako im

sadejstvuje avijacija, mogu se postaviti obimniji i širi zadaci nego što su se mogli ranije postaviti, a ti zadaci po svojim efektima prevazilaze taktičke okvire. Snage današnje ratne mornarice sposobne su da uspešno organizuju odbranu obale i da preduzimaju aktivna dejstva izvan obalskog područja, i da svakom protivniku nanesu ozbiljne gubitke. Svojim dejstvima ratna mornarica je u stanju da odlučno utiče na rezultate rata i to ne samo na jadranskom pomorskom vojištu, nego na rat u celini.

To je, dakle, bio osnovni faktor koji je u našoj mornarici, i ne samo u našoj, uticao na to da se pokrenulo pitanje pomorskih operacija. Ratna mornarica je imala razrađenu svoju taktiku, ali je došlo do raskoraka između snaga nabujalih u poslednje vreme i taktičkih oblika dejstava koji nisu više odgovarali tim snagama. Došlo se do saznanja da bi taktička rešenja mogla biti smetnja u eksploataciji udarnih snaga ratne mornarice, jer njihove borbene mogućnosti već sada prelaze nivo taktike. Zadržavajući stare oblike dejstava moglo se dogoditi da se snage angažuju neadekvatno svojoj moći, odnosno da taktički oblici onemogućue postizanje operativnih i strategijskih rezultata. Prema tome, nije slučajno da se i pomorske operacije prihvate kao oblik dejstva pored drugih, taktičkih, jer će to omogućiti da se snage ratne mornarice na najbolji način upotrebe u ratu. To istovremeno ne znači da su pomorske operacije osnovni i jedini oblik upotrebe, već jedan od oblika koji bi mogao biti primenjen pod određenim uslovima.

Na operacije naše ratne mornarice ne bi se smelo gledati po kriterijumima operacija na kopnu, mada se i na njih gleda drugačije nego do sada, a osobito da za uzor služe operacije velikih ratnih mornarica jer su u njima naglašeni kvantitativni elementi (veličina snaga, prostor, vreme, itd.). Međutim, snage koje se nalaze u sastavu naše mornarice, iako su brojno manje, raspolazu takvim naoružanjem i opremom da su njihovi udari, i kada nisu sasređeni, po pravilu operativnog značaja. Poznato je da je raketni čamac desetak puta manji i jeftiniji od klasičnog razarača, a udarna moć mu je nekoliko puta veća. Prema tome, u oceni da su neka dejstva taktičkog ili operativnog karaktera ne bismo smeli uzimati u obzir samo snage, posebno ne samo njihov broj i veličinu, već, pre svega, cilj koji se može njima postići. U protivnom operacije bi bile privilegija samo velikih mornarica, a one to nisu i sve manje će biti uvođenjem u sastave ratnih mornarica novih i modernijih snaga.

I na moru se, pored operacija, vode bojevi i borbe. Bojevi i borbe su taktičke kategorije, a operacije su, kao što je poznato, opera-

tivne i strategijske kategorije. Ovo je bilo potrebno istaći da se ukaže da čim postoji više oblika dejstava da će se svaki od njih primeniti u povoljnim operativno-strategijskim uslovima. U opštenarodnom odbrambenom ratu, na primer, mogu nastati takvi uslovi koji će zahtevati da se jače ili čak odlučno angažuju snage ratne mornarice, kako bi se na samom početku rata ili u jednom od njegovih perioda postigli operativni ili strategijski rezultati. Tada bi se za kraće vreme koncentrisale glavne snage mornarice, čija bi dejstva po glavnim elementima imala oblik operacije. Načelno bi se moglo reći da bi se operacije izvodile u povoljnom operativno-strategijskom uslovima kada bi to bilo realno moguće. U svakom slučaju ratna mornarica bi mogla da raspolaže udarnim snagama za izvođenje operacije, osobito ako bi operacija obuhvatala i van obalsko područje. Verovatno bi početnim ili prethodnim dejstvima morala popraviti odnos snaga u svoju korist, preuzeti inicijativu na moru i odlučno prići izvođenju operacije. U nekoj drugoj situaciji biće, na primer, neophodno ostvariti ciljeve operativnog značaja i pod nepovoljnim okolnostima ako se prethodnim dejstvima ne uspe da izmeni situacija u svoju korist. I u takvoj situaciji operacija bi se mogla pokazati kao prihvatljiv oblik dejstva. Dakle, pomorska operacija mogla bi se izvoditi kada protivnik ima prevlast na moru, ali opšta situacija pruža povoljne izgleda za njen uspeh. Pri tome ne bi se smelo izgubiti iz vida da će cilj koji se želi postići biti odlučujući faktor u izboru operacije kao oblika borbenih dejstava.

Pored činjenice da je odnos snaga i te kako važan faktor, koji će opredeliti oblik dejstva ratne mornarice, na odluku da preduzme operaciju, uticaće i sledeći faktori:

- cilj operacije, odnosno postavljeni zadatak ratnoj mornarici;
- snage, raspored, dejstva i namere neprijatelja na pomorskom vojištu;
- operativno-strategijski položaj naše zemlje, odnosno položaj i stanje kopnenih frontova u odnosu na obalsko područje;
- geografske karakteristike obalskog područja kao operacijske zone;
- naša mogućnost odbrane pomorskih snaga u bazijskim rejonima, pre i u toku izvođenja operacije, i
- naše materijalne mogućnosti za pothranjivanje snaga u operaciji.

U našim uslovima neće biti karakteristične »čiste« pomorske operacije koje bi izvodile same pomorske snage. Treba, naime, imati u vidu da se na operacijskoj osnovici ratne mornarice nalaze i druge

snage koje će uvek, svaka na svoj način, biti angažovane u operacijama ratne mornarice. Tome svakako doprinosi i činjenica da se radi o uskom moru i da će operacije najčešće obuhvatiti i obalsko područje. Tako će u pomorskim operacijama redovno biti angažovane snage kopnene vojske i teritorijalne odbrane (uglavnom na obalskom području) i avijacija. Po svome karakteru to će biti zapravo kombinovane operacije u kojima ratna mornarica može biti njihov nosilac, ali i ne mora. Kako se pojam »pomorske operacije« vrlo često vezuje samo za pomorske snage, ovo shvatanje je, kao što se vidi, u našim uslovima pogrešno.

Naše obalsko područje sa delom Jadrana jedinstveno je pomorsko vojište. Ono je relativno dugačko, ali plitko. Prema odnosu snaga i veličini operacijskog prostora na njemu bi se izvodila jedna operacija, što ne isključuje mogućnost da se izvan operacijske zone takođe izvode borbeni dejstva.

DEFINISANJE POMORSKE OPERACIJE

Pomorske operacije različito su definisane u teoriji ratne veštine pojedinih zemalja. U mornaricama SAD i Velike Britanije, na primer, kao i u drugim zapadnim zemljama u kojima se pomorska ratna veština deli na strategiju i taktiku, smatra se da se pomorskim operacijama bavi taktika. Pod operacijama se podrazumevaju sva borbeni dejstva. S druge strane, teorija ratne veštine SSSR-a (i drugih socijalističkih zemalja) pomorsku ratnu veštinu deli na strategiju, operativnu veštinu i taktiku i precizno definiše pomorsku operaciju. Po njima, pomorska operativna veština je grana ratne veštine koja se bavi teorijom i praksom pripremanja i vođenja operacija, a pomorska operacija obuhvata sva dejstva snaga ratne mornarice kojima se rešavaju zadaci strateškog i operativnog značaja.

Prema našem shvatanju ratna veština se takođe deli na strategiju, operativnu veštinu (operativnu) i taktiku. Dok je strategija jedinstvena, mornarica, kao dovoljno snažan vid oružanih snaga, treba da razvija pomorsku operativnu veštinu, jer prihvata operacije kao oblik borbenih dejstava.

Naša teorija pomorske operativne veštine pomorsku operaciju treba da definiše kao skup bojeva i borbi mornaričkih jedinica i drugih delova oružanih snaga na obalskom području usklađenih i uzajamno povezanih po cilju, prostoru i vremenu, a koje se izvode po jedinstvenoj zamisli i planu radi izvršenja operativnih i strateških zadataka koji mogu biti postavljeni ratnoj mornarici.

Očigledno je da je u osnovi ove definicije već poznata definicija operacija uopšte, samo što je prilagođena drugim uslovima i snagama.

Pod pomorskom operacijom, u užem smislu, podrazumeva se operacija na moru koju pripremaju i izvode pomorske snage ratne mornarice i to samostalno (kod većih mornarica) ili, što će biti najčešći slučaj, u sadejstvu sa avijacijom. U širem smislu to je operacija koja se izvodi na moru i u zahvatu obalskog područja u kojoj se, pored snaga ratne mornarice, angažuju i snage drugih vidova oružanih snaga. Prema tome, u širem smislu, pomorski karakter operacije ne opredeljuje samo angažovanje snaga ratne mornarice u njima, već i prostor na kojem se operacija izvodi, kao i operativni i strategijski ciljevi na jadranskom pomorskom vojištu koji se operacijom rešavaju.

Da bi određena borbena dejstva na moru imala karakter operacije pretpostavlja se da su ispunjeni ovi uslovi:

- da se raspolaže snagama čiji je zadatak da realizuju operativne i strategijske ciljeve;

- da se borbena dejstva izvode na operacijskoj prostoriji, odnosno operacijskoj zoni, koja je više ili manje prostorno ograničena, ali je uočljiva (istaknuta) u odnosu na druge prostore;

- da je formulisan (postavljen) operativni ili strategijski cilj koji treba operacijom ostvariti;

- da se taj cilj ostvaruje u određenom (ograničenom) vremenu, i

- da se operacija izvodi po jedinstvenoj operativno-strategijskoj zamisli i pod jedinstvenom komandom.

Tome bi, eventualno, trebalo dodati da su snage precizno određene i da je glavnina razvijena za borbu.

Ako neki od ovih uslova nije prisutan prilikom izvođenja borbenih dejstava, onda se ona ne mogu okarakterisati kao operacija, niti bi se izvodila po principima operativne veštine. To istovremeno znači da se na moru taktički i operativni ciljevi mogu postići i bez izvođenja operacije, vodeći samostalne bojeve i borbe. Zbog toga se, prirodno, postavlja pitanje u čemu je razlika između operacija i bojeva (borbi) na moru.

Ukratko, razlike su u sledećem:

- boj i borbu na moru vode redovito manji plovni sastavi, ali ova dejstva ne mogu bitnije da utiču na rezultate rata na jadranskom pomorskom vojištu iako se njihovom učestalosti i upornosti mogu, u određenoj situaciji, ostvariti i operativni ciljevi;

— bojevi i borbe na moru vodiće se u toku celog rata na celokupnom vojištu; njihova priprema je kraća, zahtevaju manje snage i izvođenje je jednostavnije, dok se operacija ne može izvoditi ako za nju nema uslova;

— u operaciji se za jedan kraći vremenski period i na ograničenom prostoru koncentrišu jače mornaričke snage, a zavisno od vrste operacije i vazduhoplovne i snage kopnene vojske; naprezanje je povećano, bojevi i borbe usmerene su ka jednom cilju i vode se po principu operativne veštine;

— operacija se izvodi više planski, postupno, po etapama, itd., dok se bojevi i borbe izvode manje planski ili do njih dolazi spontano;

— za bojeve i borbe osnovno obeležje je prepadni karakter, dok se operacija, po pravilu, izvodi u uslovima odgovarajuće prevlasti (postignute na bilo koji način).

Iz ovog kratkog upoređenja može se zaključiti da između samostalnih bojeva i borbi, s jedne strane, i operacija, s druge, ima suštinskih razlika jer, u protivnom, ne bi ni trebalo razvijati operativnu veštinu. Po svojoj organizaciji pomorska operacija je naj-složeniji oblik borbenih dejstava na moru. Po pravilu ima dva perioda: pripremni i period izvršavanja, kada se snage planski upotrebljavaju. Operacija bi bila završena kada je ostvaren cilj operacije.

Kako se pomorska operacija izvodi nizom bojeva i borbi, još treba reći da će se bojevi i borbe voditi združenim taktičkim i operativnim sastavima površinskih brodova, podmornica, avijacije i drugih snaga mornarice, kopnene vojske i teritorijalne odbrane. Pomorske snage će samostalno i u sadejstvu sa vazduhoplovnim snagama raketnim, torpednim, artiljerijskim, minskim i drugim vrstama dejstava, a i sa snagama kopnene vojske i teritorijalne odbrane, nanositi protivniku gubitke i na taj način ostvariti cilj operacije. Bojevi i borbe izvan operacijske zone usklađuju se sa bojevima i borbama u operaciji.

PODELA POMORSKIH OPERACIJA

Činjenica da su pomorske operacije prihvaćene kao oblik borbenih dejstava ratne mornarice zahteva da se definišu vrste odnosno tipovi operacija. Teorija naše ratne veštine to još nije ozvaničila, pa je pitanje podele pomorskih operacija još otvoreno za diskusiju.

Podelu pomorskih operacija moguće je izvršiti tek ako se sve aktivnosti ratne mornarice razmotre u kontekstu rata na jadranskom pomorskom vojištu i operativnih i strategijskih zadataka koje ratna mornarica ima u opštenarodnom odbrambenom ratu.

U ratnoj mornarici za operacije kao što su pomorskodesantne, protivdesantne i druge, egzistira pojam »zajedničke operacije«. Prema tome, jedna od mogućih podela mogla bi biti na samostalne i zajedničke pomorske operacije. U ovakvoj podeli polazna osnova je karakter operacije, jer zaista su zajedničke ili kombinovane operacije po karakteru drugačije nego što bi bile operacije koje bi izvodile isključivo pomorske snage. Uzgred se može reći da je ovakva podela poznata i u stranoj literaturi. Međutim, činjenica da ni pomorske operacije neće izvoditi samo pomorske snage, već da će u njima biti angažovani i drugi delovi oružanih snaga, kao i činjenica da ni u kopnenim operacijama neće biti angažovane isključivo snage kopnene vojske, ipak i ovu podelu na »čiste« i kombinovane operacije dovodi u pitanje. U stvari, sve ili gotovo sve operacije su manje ili više kombinovane. Bitno je gde su i na kom prostoru težišno izvršavaju i koje snage su glavni nosilac operacije. Na osnovu takvog razmatranja izgleda mi da je najprihvatljivija podela operacija na kopnene, vazdušne i pomorske. Svaka od ovih kategorija operacija dalje bi se delila na vrste i tipove.

Međutim, podela pomorskih operacija na vrste, što je, u stvari, suštinsko pitanje pomorske operativne veštine, izazvaće dilemu u mornaričkim krugovima. Jer, podela odmah ukazuje na koji bi način ratna mornarica izrazila operativno-strategijsku ulogu i koje bi zadatke realizovala putem operacija. A to je, nema sumnje, vrlo delikatno pitanje. Videli smo da velike mornarice imaju 4—5 vrsta pomorskih operacija, pa se postavlja pitanje da li i naša mornarica rešava takve zadatke. Sigurno je da svaka mornarica definiše operacije, polazeći od svojih mogućnosti, zadataka i koncepcije. Tako i naša pomorska operativna veština treba da što objektivnije dâ kategorizaciju pomorskih operacija koja će odgovarati našim potrebama i koja će na najbolji mogući način da izrazi koncepciju opštenarodne odbrane. U prilog tome, a na osnovu dosadašnjih rasprava o pomorskim operacijama, smatram da bi pomorske operacije koje može da izvodi naša mornarica trebalo podeliti na sledeće vrste: protivdesantna operacija; pomorskodesantna operacija; operacija protiv pomorskog saobraćaja i operacija miniranja (zaprečavanja) mora (ili minsko-zaprečna operacija).

Što se strategijskih operacija tiče treba konstatovati da je ja-dransko pomorsko vojište tesno povezano sa ostali vojištima i da bi te operacije bile plod zajedničkih dejstava glavnih snaga mornarice i operativno-strategijskih grupacija KoV i avijacije. To ne isključuje mogućnost da ratna mornarica preduzima operaciju koja bi u konkretnim uslovima rata imala strategijski značaj.

PROTIVDESANTNA OPERACIJA

Protivdesantna operacija organizuje se kada preti opasnost od iskrcavanja operativnih pomorsko-vazdušnih desanata i trajaće dok traje i opasnost od iskrcavanja. Operacija ima za cilj da spreči iskrcavanje protivnikovih snaga na obalu i otoke, a ako se u tome ne uspe da ih blokira do dolaska svežih snaga iz rezerve.

Operacija bi obično imala dve etape. Prva bi otpočela od momenta kada je otkrivena opasnost od desanta ili od dobivanja zadatka i trajala bi do otkrivanja pomorskog desanta, a druga od otkrivanja desanta sve do njegovog uništenja ili blokiranja. U svakoj etapi operacije snagama bi morao biti postavljen cilj i zadatak koji bi se želeo postići. Tako bi u prvoj etapi cilj mogao biti slabljenje protivnikovih snaga kako bi odustao od iskrcavanja. Druga etapa je, po pravilu, značajnija jer ukazuje na to da je protivnik odlučio da se iskrca i ona rešava ishod operacije. Sopstvene snage redovno će dobiti zadatak da pruže odsudni otpor desantnim snagama, pri čemu bi došlo do intenzivnih borbi i bojeva na moru u fazi prevoženja, iskrcavanja i pothranjivanja iskrcanih snaga i odsudne odbrane na otocima i obali.

U protivdesantnoj operaciji teško je definisati osnovne snage. U svakom slučaju u operaciji će biti angažovane sve raspoložive snage ratne mornarice i teritorijalne odbrane na obalskom području, jači i slabiji delovi KoV-a i avijacija. Kao i pomorskodesantna operacija i ova operacija je kombinovana, ali po učešću snaga ratne mornarice, po mestu izvođenja i karakteru ona je pomorska i ne bi je trebalo izdvajati iz kategorije pomorskih operacija.

Nosilac ove operacije mogu biti snage kopnene vojske ili ratne mornarice.

Za ovu operaciju moglo bi se utvrditi da izaziva najmanje dilema bez obzira sa kojeg se aspekta razmatrala.

Pomorskodesantna operacija u našoj koncepciji ONOR-a javlja se redovito kao nastavak odbrambene operacije. Kada i na obalskom području nastanu povoljni uslovi da se preduzimaju aktivna dejstva, pomorskodesantna operacija biće, u stvari, izraz protivudara koji će po prostoru obuhvatiti obalu sa otocima i morski prostor koji treba savladati. Po mnoštvu radnji koje treba preduzeti i specifičnosti u planiranju i izvođenju, protivudar širokih razmera na obalno-otočnom području imao bi karakter pomorskodesante operacije. Cilj operacije je oslobađanje otoka i delova obala koje je protivnik uspeo da privremeno zaposedne i opšte slamanje njegove odbrane. Operacija treba da bude usklađena sa operacijama na kopnu, pri čemu može biti sinhronizovano izvedena i sa odbrambenom i (najverovatnije) sa napadnom operacijom kopnene vojske.

Pomorskodesantna operacija je tipična kombinovana operacija u kojoj će učestvovati snage najmanje dva, a najčešće sva tri vida naših oružanih snaga. Osnovne snage u operaciji su desantne snage koje mogu biti u celini iz sastava mornaričkodesantne pešadije ili i snage kopnene vojske koje bi u tom slučaju bile redovno u drugom borbenom ešelonu pomorskog desanta. Deo desantnih snaga bio bi desantiran iz vazduha. Ostale snage mornarice i avijacije obezbeđivale bi ukrcavanje, prevoženje i iskrcavanje desantnih snaga, pružale zaštitu i podršku do ostvarenja cilja operacije i rešavale mnoge druge zadatke na moru i u vazduhu kako pre tako i u toku operacije.

Operacija bi se izvodila u jednoj ili dve etape, zavisno od procenjenog stepena iznenađenja. U jednoj etapi, kada bi se moglo računati na iznenađenje u pogledu mesta i vremena iskrcavanja, ne bi bilo neophodno izvršiti prethodne udare radi slabljenja protivdesantne odbrane protivnika. U operaciji sa dve etape, u prvoj bi trebalo oslabiti protivdesantnu odbranu u meri koja bi dozvoljavala realizaciju druge etape. Etape bi trajale po više dana, zavisno od cilja operacije i raspoloživih snaga.

U pomorskodesantnoj operaciji veliku ulogu odigrale bi snage teritorijalne odbrane koje bi se nalazile u rejonima iskrcavanja pomorskog i vazdušnog desanta.

Iz ovako kratkog prikaza očigledno je da nema razloga ovu operaciju izdvajati iz kategorije pomorskih operacija. Pre svega, u njoj bi bile angažovane glavne snage mornarice, bez obzira da li bi mornarica bila nosilac operacije ili ne, a to što će u njoj biti angažovane i snage kopnene vojske i avijacija samo joj daje obeležje kombinovane operacije.

U opštenarodnom odbrambenom ratu i protivnikov pomorski saobraćaj može i te kako da bude značajan za vođenje rata protiv naše zemlje. Osobito u situaciji ako bi pomorske komunikacije služile za neposredno pothranjivanje snaga na kopnenom frontu ili snaga iskrvanih na našu obalu. Narušavanje ili prekid takvog pomorskog saobraćaja mogao bi za nas da bude od operativnog ili i strategijskog značaja. Poznato je da se morskim putem u vrlo kratkom vremenu mogu prevesti ogromne količine materijala i ljudi. Nema potrebe naglašavati da će svaki agresor nastojati da pomorske komunikacije što bolje iskoristi u ratu protiv naše zemlje. U takvoj situaciji bilo bi realno pretpostaviti da će protivnik uspeti da neutrališe dejstva manjih pomorskih snaga da bi mornarica, radi narušavanja ili prekida saobraćaja na jednoj ili više pomorskih komunikacija, morala da preduzme operaciju.

Operacija protiv pomorskog saobraćaja obuhvatala bi dejstva na pomorskim komunikacijama protivnika i na operacijskoj osnovici na privremeno zaposednutim delovima obale, a izvodila bi se u jednoj ili više etapa u trajanju od nekoliko do više dana, zavisno od cilja koji bi se operacijom želeo postići i raspoloživih snaga. Osnovne snage u operaciji bile bi udarne plovne snage i avijacija. Protiv pomorskog saobraćaja u našem obalskom području angažovale bi se i snage teritorijalne odbrane.

Operacija protiv pomorskog saobraćaja redovito bi zahtevala povećano naprezanje snaga, njihovo zanaavljanje da bi se održao zamah, dobro organizovano borbena i pozadinsko obezbeđenje, izviđanje, kao i više drugih operativno-taktičkih radnji koje bi, preduzete na vreme i svestrano, garantovale da operacija uspe.

Operacija bi se sastojala od mnogih raketnih, torpednih i drugih napada po konvojima transportnih i ratnih brodova na otvorenom moru i na komunikacijama u obalskom području, dejstava avijacije po konvojima na moru i lukama i dejstava drugih snaga po transportnim brodovima u lukama i sidrištima i na komunikacijama u našem obalskom području. Cilj operacije može biti ostvaren opadanjem saobraćaja na određenim komunikacijama za 30—50%.

Kao što se vidi, operacija protiv pomorskog saobraćaja odvijala bi se kroz bojeve i borbe na pomorskim komunikacijama i više drugih, raznovrsnih dejstava ostalih snaga mornarice po saobraćaju na privremeno zaposednutom području, planski vođenih uz maksi-

malno angažovanje snaga, u određenom vremenu i prostoru do ostvarenja cilja operacije. Zbog velikog značaja koji može da ima pomorski saobraćaj u ratu, operacija protiv njega trebalo bi da bude definisana kao jedna od mogućih koju će ratna mornarica preduzeti u slučaju da se ukažu operativno-strategijske potrebe i mogućnosti.

OPERACIJA MINIRANJA MORA

Mine su još uvek, zahvaljujući svojim dobrim osobinama, jedno od najmasovnijih borbenih sredstava koja se upotrebljavaju radi sprečavanja prodora protivnikovih površinskih snaga i podmornica u naše teritorijalne vode. Položene u minske prepreke ispred obale na koju bi se protivnik mogao iskrcati, na ulazima u kanale i uvale, radi zaštite sopstvenog pomorskog saobraćaja i manevra naših pomorskih snaga, mine bi predstavljale efikasnu prepreku prodiranju protivnika, ali samo pod uslovom da su minske prepreke blagovremeno položene u more. S obzirom na to da je naša obala dugačka, da bi u minske prepreke trebalo položiti na hiljade mina, situacija će redovito biti tako složena da za miniranje mora ostane malo vremena, a k tome može da ga zahvati i rat i da se izvede pod borbenim uslovima. Zbog toga bi miniranje mora predstavljalo za mornaricu »pravu« operaciju. Cilj operacije bio bi da se blagovremeno, po unapred utvrđenom planu, izvrši miniranje (zaprečavanje) mora kako bi se sprečio protivnik da dejstvuje u našem obalskom području i gubicima na minskim preprekama oslabila njegova ofanzivna moć. Operacija bi se izvela u jednoj ili nekoliko višednevnih etapa (zavisno od raspoloživih minopolagača i infrastrukture) i to polaganjem odbrambenih minskih prepreka u našem obalskom području.

Bez obzira da li bi se operacija miniranja mora (ili minsko-zaprečna operacija) izvela pre ili sa početkom rata, u njoj bi bile angažovane gotovo sve snage mornarice, jer bi se istovremeno izvodila na celom ili najvećem delu jadranskog pomorskog vojišta. Deo snaga, formacijski i popisani minopolagači, vršili bi miniranje, a ostale snage mornarice, uključujući i avijaciju i teritorijalnu odbranu, osobito ako bi se miniranje obavljalo sa početkom rata, preduzimale bi obezbeđujuća dejstva.

Kao što se vidi, miniranje mora ima sve attribute operacije. Ima mišljenja da miniranje mora ne može biti operacija ako se vrši pre izbijanja rata, jer tada nema borbenih dejstava, što znači da nema

ni operacije. Međutim, zaboravlja se da je to u svakom slučaju operativno-strategijska radnja koja će trajati više dana, da može otpočeti pre i vršiti se sa početkom rata, zbog čega će u njoj u svakom slučaju biti angažovane sve snage mornarice, da će se izvoditi po principima operacije, pa je zbog toga teorija pomorske operativne vještine treba da definiše kao operaciju.

Pored iznetih faktora koji su uticali na to da se pomorske operacije prihvate kao oblik borbenih dejstava snaga ratne mornarice, trebalo bi još istaći činjenicu da su pomorske snage predodređene za vođenje ofanzivnih dejstava. Tu činjenicu treba iskoristiti i borbeni dejstva na moru izdići iznad taktičkog značaja. Jer, kako istorija pokazuje, samo one mornarice koje su imale ofanzivnu doktrinu imale su uspeha u ratu. Taj stav ne znači u svakoj situaciji izlagati sopstvene snage dejstvima nadmoćnijih protivnikovih snaga, već izražava težnju da se protivnik na moru tuče kadgod se za to pruži povoljna prilika, a prihvatanjem operacija na najbolji način se izražava ofanzivna koncepcija upotrebe. Koje će operacije biti prihvaćene ovisno je o strategijskoj upotrebi mornarice. Značajno je da se one prihvate i dalje razrađuju, da se na njima obučava kadar i razvija ofanzivan duh u mornarici.

I pomorska operacija je, kao i druge, najsloženiji oblik borbenih dejstava na moru. Saznanje da je to tako, zahteva da se one temeljito pripreme i vešto i smelo vode. Zbog njihovog bitnog uticaja na rat na moru, treba ih uvek izvoditi kada je to objektivno moguće.

Kako je naša pomorska operativna vještina na početku svoga razvoja, moguće je da gledišta o njima, a posebno vrstama pomorskih operacija evoluiraju. Evidentno je, na primer, da u operacijama koje su po karakteru odbrambene, kao što su protivdesantna i operacija miniranja mora, mornarica može da angažuje sve raspoložive snage dok se u ostalim ofanzivnim mogu angažovati samo snage visokih kvaliteta. Kvalitet i brojnost snaga biće uvek jedna od pretpostavki za izvođenje operacija. Zato se i broj i vrste operacija koje bi ratna mornarica mogla da preduzima može sa njenim razvojem menjati. Izvesno je da će se u daljem razvoju pomorske operativne vještine (kao u ostalom i u drugim oblastima vojne nauke) pitanje vrsta pomorskih operacija, kao i mnoga druga iz operativne mornarice, jače iskristalisati.